

Article Info	RESEARC ARTICLE ARAŞTIRMA MAKALESİ	
Title of Article	City Rights And Participation in National and International Law System	
Corresponding Author	Burak KOÇAK Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. burak.kocak@erdogan.edu.tr	
Submission Date Admission Date	16/01/2019 / 10/03/2019	
How to Cite	Koçak, B.; Bektaş, M. (2019). City Rights And Participation in National and International Law System , Kent Akademisi, Volume, 12 (36), Issue 1, Pages, 104-117	ORCID NO:

Ulusal ve Uluslararası Hukuk Sisteminde Kentli Hakları ve Katılım

| Burak KOÇAK¹
| Mücahit BEKTAŞ²

ABSTRACT:

The concept of right refers to a situation in which a human being may want, assert, and act. As a result of industrialization, the increasing urbanization phenomenon has brought the city rights to the agenda and placed it among the most important rights groups. Although a large proportion of individuals involved in city life, especially human rights in Turkey do not exactly known. In order for the citizens to benefit from the rights they have, it is necessary to know the subject, subject, limits, disputes, the situations in which they can be used, and what actions require criminal sanctions. The main purpose of city rights is to provide a city with a life worthy of human dignity. City rights, whose importance increases with the increase in life in cities, are included in many international documents as well as in Turkish legal system. In this study, the right to participate as a city right is examined by comparing national and international legislation. In today's localized world, democracy is not only aimed at mechanisms at national level, but also at local level mechanisms. The study aims to show whether the local legislation is in line with the international legislation and the extent to which local legislation implements participation, governance and local democracy. As a result of the investigation, it was seen that local legislation gave the citizens of the city in the context of participation, governance and democracy in accordance with the international legislation, but they did not know the city rights of the city dwellers and no full participation at the local level.

Key Words: City, City Rights, Participation, Local Government, Local Democracy.

¹ Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. burak.kocak@erdogan.edu.tr
Research. Ass., Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration.

² Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. mucahit.bektas@erdogan.edu.tr
Research. Ass., Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration.

ÖZ:

“Hak” kavramı bir insanın isteyebileceği, öne sürebileceği ve eylemli olarak kullanabileceği bir durumu anlatır. Sanayileşme neticesinde artan kentleşme olgusu beraberinde kentli haklarını gündeme getirmiş ve en önemli hak grupları arasında ilk sıralara yerleştirmiştir. Bireylerin yaşamının büyük bir oranında yer almasına karşın özellikle Türkiye’de kentli haklarının tam olarak bilindiği söylenemez. Yurttaşların sahip oldukları haklardan gerçekten yararlanabilmesi için bu hakların öznesinin, konusunun, sınırlarının, uyuşmazlıkların nasıl çözüleceğinin, hangi durumlarda yararlanılabileceklerinin ve hangi eylemlerin cezai müeyyide gerektirdiğinin bilinmesi şarttır. Kentli haklarında esas gaye, kentte yaşayanlara insan onuruna yakışan bir yaşamın sağlanmasıdır. Kentlerde yaşamın artmasıyla önemi daha da artan kentli hakları birçok uluslararası belgelerde yer aldığı gibi Türk hukuk sistemi içerisinde de yer almaktadır. Bu çalışmada bir kentli hakkı olarak “katılım hakkı”, ulusal ve uluslararası mevzuat karşılaştırılarak incelenmiştir. Yerleşen günümüz dünyasında demokrasi yalnızca ulusal düzeydeki mekanizmalarda değil, yerel düzeydeki mekanizmalarda da sağlanmak istenmektedir. Çalışma hem yerel mevzuatın ne denli uluslararası mevzuat ile uyumlu olduğunu, hem de yerel mevzuatın katılım, yönetim ve yerel demokrasiyi ne denli gerçekleştirdiğini göstermeyi amaçlamıştır. Yapılan incelemenin sonucunda yerel mevzuatın katılım, yönetim ve demokrasi bağlamında kent sakinlerine -uluslararası mevzuata uygun- belli başlı haklar verdiği, ancak kent sakinlerinin kentli haklarını bilmedikleri ve yerel düzeyde tam anlamıyla bir katılımın gerçekleşmediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentli Hakları, Katılım, Yerel Yönetim, Yerel Demokrasi.

Ulusal Ve Uluslararası Hukuk Sisteminde Kentli Hakları Ve Katılım

GİRİŞ:

İnsan hakları, uluslararası hukukun giderek genişleyen ve çeşitlenen alanı olarak, bir yandan medeni ve siyasi hakları diğer yandan da iktisadi, sosyal ve kültürel hakları içerir. Ancak bu haklara benzer şekilde önemli olan “barış hakkı”, “kalkınma hakkı”, “temiz ve sağlıklı çevre hakkı” ve “demokratik yönetim hakkı” gibi temel hakları da içeren “Kentli Hakları” kavramının yeterince açık ve belirgin olmadığı konusunda yaygın bir kanı vardır (Aral, 2010: 11).

İnsanların temel haklarını güvence aldığı konusunda genel kabul gören uluslararası ilk belge 1215 yılında ilân edilen Magna Carta'dır. Söz konusu belge ile başlayan süreç 1789 Fransız İhtilâli'nin ardından ilân edilen "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi" ile keskin bir dönüşüm yaşamıştır. Ardından çağımız kentsel haklarını düzenleyen; 1985 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, 1980-82 yılları arasında “Kentsel Rönesans İçin Avrupa Kampanyası'nı” temel olarak 1992 senesinde oluşturulan "Avrupa Kentsel Şartı", 2008 yılındaki "Avrupa Kentsel Şartı - 2: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto" gibi uluslararası belgelerle ilgili süreç kentsel alana yönelmiştir. Böylece kentsel anlamda birçok temel hak güvence altına alınmaya çalışılmıştır (Baş, 2017a, 2017b; Güler, 2011: 61; Palabıyık, 2004; Yener ve Arapkirlioglu, 1996).

Günümüzde katılım, artan nüfus ve buna bağlı karmaşıklaşan yönetsel nedenlerden dolayı temsili demokrasi ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Fakat sadece seçim dönemlerinde oy kullanmak anlamına gelen günümüz temsili demokrasi uygulamaları, katılımı tam anlamıyla sağla(ya)mamakta, yönetim ile katılım yalnızca belli bir kesimin tekelinde kalmaktadır.

Bu bağlamda çalışma, yukarıda bahsi geçen uluslararası belgelerin de dikkati çektiği gibi, toplumun bütün kesimlerinin katılımını sağlamaya yönelik kentsel hukuki kararlara ve düzenlemelere yoğunlaşmaktadır. Kentli Hakları üzerine Türkiye’de kaleme alınan çalışmaların iktisadi, kültürel, tarihsel, toplumsal yahut teknik (şehir planlaması, güvenlik vb.) konularla sınırlı olduğu ve ulusal ve uluslararası belgelerin katılım merkezli incelendiği güncel çalışmaların oldukça az olduğu, mevcut olanların da güncel olmadığı görülmüştür (Akkoyunlu-Ertan, 1997, 2008; Gönüllü, 2014; Karasu, 2008; Öndül, 1998; Özbey & Özel, 2015; Parlak, 2018; Pektaş & Akın, 2010). Kaleme alınan bu çalışmanın sayılan eksikleri gidermesi ve literatüre bu yönde katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Çalışmanın amacına uygun olarak birinci başlıkta kent, kentleşme ve kentlileşme gibi kavramların tanımları yer almaktadır. İkinci başlıkta, kentli haklarının genel bir tanım ve kapsamının verilmesinin ardından asıl konu olan kentli hakları ve katılım konusu ele alınmıştır. Üçüncü ve son başlıkta ise kentli haklarından katılma hakkını düzenleyen uluslararası ve ulusal belgelerin katılım ile ilgili maddeleri incelenerek, bu konuya verilen önem detaylı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır.

1. Kent, Kentleşme ve Kentlileşme

Kentin kabul gören tek bir tanımını yapmak, üzerinde uzlaşmak oldukça güç, hatta kim durumlarda imkânsızdır. Bu durum kentin karışık bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Genel itibariyle kent kavramı coğrafi bir kavram gibi görünse de kültürel anlamının daha baskın olduğu söylenebilir. Tarihe bakıldığında ise, Antik Yunan’da kent kavramı barbar kelimesinin zıt anlamı olarak “uygar” anlamında kullanılmakta idi. Keleş’in ekonomik açıdan baktığı tanıma göre ise kent, nüfusunun tamamı tarım dışında bir alanda çalışanlardan oluşan, ürün ve hizmetlerin, üretimi, dağıtımı ve tüketimi sürecinde toplumun devamlı olarak değişen ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kurulan ekonomik mekanizmadır (2010: 28).

Önde gelen sosyolog ve kent ekoloğu Park’ın kent tanımı ise şöyledir (1967: 3):

“İnsanın içinde yaşadığı dünyayı daha çok gönlüne göre yeniden yapmada en başarılı girişimdir. Ama eğer kent insanın yarattığı dünyaysa bundan böyle orada yaşamaya mahkûm olduğu dünyadır. Böylece dolaylı yoldan ve görevinin doğasına dair hiçbir açık algısı olmadan kenti yaparak insan kendini yeniden yapmıştır.”

Kentin tanımının yanında onu meydana getiren bileşenler de incelenmesi gereken bir durumdur. Lefebvre’nin tanımına göre kent; birçok yerel, bölgesel ve ulusal pazarın; üretilmiş, alınmış, meydana veya meydanın etrafındaki bölgeye dağıtılmış endüstriyel ürün, emek, sermaye piyasasının ve beraberinde mesken ve inşaat arzisi piyasasının tamamından oluşur (2013: 49). Lefebvre’nin yapmış olduğu bu değerlendirme “kalabalık” bir olgunun da haberci konumundadır. Yani kentlerin oluşması beraberinde kentleşme, kentlileşme gibi diğer olguları da meydana getirmiştir.

Ancak kentleşme olgusunun, genelde nüfusun artması ile tanımlanmasına rağmen sadece bir nüfus hareketi olarak görülmesi, eksik hatta kimi durumlarda yanlış bir kavrayıştır. Çünkü kentleşme olgusu, bir toplumun sosyolojik ve iktisadi yapısındaki değişimlerden meydana gelir. Kentleşme tanımlanırken, sanayileşmenin arka planını oluşturduğundan dolayı, nüfus hareketini meydana getiren ekonomik ve toplumsal değişimlere de değinmek gerekir. Sanayi toplumunun temel özelliği kentlerin ve kentli toplumların gelişmesidir. Yani sanayinin tamamlanması kentselliktedir (Lefebvre, 1998).

Bu bilgiler ışığında kentleşmenin geniş tanımı şöyle yapılabilir (Keleş, 2010: 27):

“Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci”.

Kentlerin meydana gelmesiyle ortaya çıkan bir diğer unsur ise kentleşme unsurudur. Kentlerin oluşması sonucunda toplumsal değişimin insanın ilişkilerinde, davranışlarında, değer yargılarında ve maddi-manevi yaşam şekillerinde değişiklik ortaya çıkarması sürecine kentleşme denir. Aslında kentleşme de ilk olarak mekânsal bir olgu gibi görünse de kaleme alınan bu çalışmanın alanına giren kısmı, ekonomik ve sosyolojik olan yönüdür. İktisadi yönden kentleşme, insanın hayatta kalabilmesi için gerekli olan şeylerin tamamını, kentten ve/veya kente özgü şeylerden sağlıyor olması olarak tanımlanabilirken, sosyolojik açıdan kentleşme kişinin kente özgü davranış ve tavırları benimsemesi ile oluşur (Es ve Ateş, 2004: 214).

2. Kentli Hakları

Önceki bölümde yukarıda ifade edilen çeşitli nedenlerle ortaya çıkan kentlerin, kentleşmenin ve kentleşmenin yaygınlaştığından bahsedilmişti. Bu bölümde ise günümüz dünyasında genel kabul gören “hak ve hukuk” anlayışı ile kent kavramının bir sentezi olan kentli hakları ele alınmıştır. Bu doğrultuda kentli haklarının tanımı ve kapsamı ile başlanılmış, daha sonra ise kentli hakları ve özde katılım hakkı etraflıca değerlendirilmiştir.

2.1. Tanımı ve Kapsamı

Günümüzde insan hakları gerek siyasi gerekse etik açıdan ön plana çıkmakta ve giderek daha da önemli hâle gelmektedir. Bunun yanında bu hakları destekleme, koruma ve daha iyi bir dünyanın inşası için bu hakların önemini ifade etme yönünde yapılan akademik veya popüler çalışmalar da artmaktadır. İlk başlarda, bireyler üzerinden “hakların” tahsis edildiği ve bu şekilde bir algının hem toplumsal hem de akademik alanda yaygın olduğu söylenebilir.

Ancak dünyanın ekonomik ve toplumsal durumunun değişmesiyle yeni “hak” kavrayışları da ortaya çıkmıştır. Tek tek bireylerin değil birden fazla bireyin “kolektif” olarak sahip olduğu veya olması gerektiği bir takım hakların mevcudiyeti gündeme gelmiş ve önemli oranda da yerleşmiştir (Aral, 2010; Kymlicka, 1992). “İnsan haklarının kolektif çıkışı yaptığı durumlar olarak; işçi hakları, kadın hakları, azınlık hakları gibi hak grupları sayılabilir. Kentte ‘kolektif’ olarak yaşayan insanlar için vazgeçilmez haklardan biri olan ‘kentli hakları’ da yukarıda sayılan hak grupları içerisinde yer almaktadır. Örneklendirmek gerekirse, tek tek bireyler tarafından tecrübe edilen kentsel yaşam kalitesinden bahsedebilmesi için bireysel unsurların yanında kolektif bir takım güvencelerin de sağlanmış olması gerekir” (Harvey, 2013: 43).

Kent çalışmalarıyla da tanınan, dünyanın önde gelen sosyal kuramcılarından olan Harvey de yukarıda ifadeleri onaylamaktadır. Ona göre;

“...kent hakkı, kent kaynaklarına ulaşmada bireysel özgürlükten çok daha fazla bir şeydir: kent hakkı, kenti değiştirerek kendimizi değiştirme hakkıdır. Ve bu kentlerimizi ve kendimizi değiştirme hakkıdır”
(2008).

Kentli haklarının güvence altına alınması konusunda pek çok kurum ve kuruluşun ciddi çabalar sarf ettiği rahatlıkla söylenebilir. Gösterilen çabaların ve çalışmaların sonucunda kentli haklarına dayanak oluşturacak birçok önemli uluslararası belge ortaya çıkmıştır. Örneğin, bireysel özgürlük, vicdan hürriyeti ve çalışma özgürlüklerinin garantilenmesi; toplumsal olaylara ve karar alma mekanizmalarına vatandaşların iştirakini, düşünceyi ifade etme hürriyeti; kentte asayişin sağlanmasını amaçlayan savunma/güvenlik güçlerinin örgütlenmesi istemleri gibi hem bireysel hem de kolektif pek çok önemli konuyu kapsayan 19 Nisan 1871 tarihli Paris Komünü bildirisi kentli hakları konusunda önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki ilgili bildiri, daha sonra genç Türkiye Cumhuriyeti'ne de kentli hakları bağlamında örnek teşkil etmiştir (Akkoyunlu-Ertan, 2008: 4).

19 Nisan 1871 tarihli bildiri kent hakları açısından oldukça önemli bir başlangıcı oluşturmakla birlikte, günümüzde ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda yeni belgelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda kentli haklarının en önemli dayanaklarından biri Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kaleme alınmıştır.

Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı tarafından 18.03.1992 tarihinde benimsenen Avrupa Kentsel Şartı "Kentsel Haklar Avrupa Bildirgesi" ve "Avrupa Kentsel Şartı" olmak üzere iki bölümden oluşur. Bu belge bir anlamda kentli hakları ile bu hakları kentte yaşayan insanlara sağlamak durumunda olan yönetimlerin sorumluluklarını karşılıklı olarak gösteren önemli bir kaynaktır (Baş, 2017a; Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009: 128; Palabıyık, 2004; Yener ve Arapkırlıoğlu, 1996).

Avrupa Kentsel Şartı günümüz dünyasının ilk modern belgesi değildir. Temel hak ve hürriyetleri düzenlemesinin yanında kentli haklarının temellerini de düzenleyen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kişilere "Hukuksal kişiliğin tanınması hakkı", "Yasa önünde eşitlik hakkı", "Uyrukluk hakkı" gibi birçok konuda birçok haklar vermektedir. Örneğin aynı Bildirge'nin 21. maddesi kişilere "ülke yönetimine girme ve kamu hizmetlerine katılma hakkı" verilmişken 22. maddesi ise şu şekildedir (Best, 2000: 119):

"Her kişinin; kendisinin ve ailesinin sağlık ve gönencini sağlamak için, özellikle besleme, giyim, konut, tıbbi bakım ve gerekli sosyal hizmetler için yeterli (uygun) yaşam düzeyi hakkı vardır; her kişinin işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık durumunda ya da istencinden bağımsız koşullar sonucunda geçim olanaklarını yitirdiği başka durumlarda güvenceye hakkı vardır."

Genel özellik taşıyan belgelerinde yanında kentsel yaşama özgü fenomenleri içeren bildirilerin de yayımlandığı bilinmektedir. Kentli hakları kapsamına giren, 1989 senesinde İnsan Hakları Derneği'nin çevre komisyonunca kaleme alınan "Yaya Hakları Bildirisi'nde" bunun en tipik örneğini teşkil etmektedir. İlgili bildiride yayalara saygı gösterilmesi, kaldırımlara araçların park edilmemesi, trafik düzeninde yayaya öncelik gösterilmesi gibi hususlar yer almaktadır (Karasu, 2008: 40).

Kentli haklarının temel özelliklerinden bir tanesi de onun demokrasinin sağlanması arayışında bir kavram olmasıdır. Kentler Atina şehir devletlerinden İmparatorluk Başkenti Roma'ya, Ortaçağ Avrupa'sındaki mutlakiyetçi devletlerden günümüzdeki modern devletlere kadar incelendiğinde; insan hakları, demokrasi, yerelleşme ve katılım gibi kavramlarla beraber olgunlaşmış ve bugünkü hâlini almıştır. Kent, bir eyleme biçimi olarak iktidarın mekânsal dağılımında da hayati bir yer tutmaktadır. Öyle ki kent çoğunlukçu değil çoğulcu katılımı ve ulusal düzeyinde yanında bölgesel ve yerel hakları önceleyen bir mekândır. Yerel yönetimlerin demokratikleşmesiyle daha fazla ilişkili olan

kent hayatı, kenti hem bir hizmet noktası hem de demokratik yönetimin bir merkezi olarak görmektedir (Balkır, 2010: 349).

Kişilerin yaşadıkları kente uyum sağlamaları ve aidiyet duygusunu geliştirebilmesi kent yönetiminde söz hakkı olmasıyla desteklenebilir, bazı durumlarda ise sağlanabilir. İnsanlar, karar alma süreçlerine dâhil oldukları süreçleri daha çok “sahip” çıkmaktadırlar. Bu aşamada kentli hakları ve ayrıca kentsel yükümlülükler hayati bir yer tutmaktadır (Kaya, Şentürk, Danış ve Şimşek, 2007: 38). Aynı şekilde herkes sağlıklı, temiz bir kentte; insan onur ve şerefine yakışır şekilde, yeterli düzeyde kamu hizmetlerini alma, her türlü kültürel, sosyo-ekonomik gereksinimlerini giderme hakkına sahiptir. Öte yandan bu hakka sahip kişiler bu hakların gerektiği gibi hayata geçirildiğinden de sorumludur. Yani kentli haklarının, dayanışma haklarına dâhil olması sebebiyle, kentli haklarının borçlusu ve alacaklısı herkeştir.

Kentli hakları ile insan hakları birlikte, iç içe geçmiş bir özellik göstermektedir. Ancak insan hakları, evrensel boyutta insanların meydana getirdiği soyut bir toplumu esas alır iken kentli hakları, kent dâhilindeki insanı esas alması ile daha somuttur. Kentte yaşayanlar için insan hak ve hürriyetlerinin uygulamada yer bulması, kentli haklarının mevcut olmasıyla mümkündür. Kentli hakları kentte yaşayanların birey olarak sahip oldukları beşeri haklarının ve bireyin, o kentin kentsel ve çevresel değerler üzerindeki haklarının tümünü içermektedir (Çelebi, 2014: 138).

Kentli hakları konusunda ele alınabilecek önemli kaynaklardan biri Avrupa Kentsel Haklar Bildirgesi'dir. Söz konusu bildiri pek çok haktan bahsetmektedir. Bunlar arasında toplumsal, siyasal ve ekonomik haklar yer almaktadır. Hepsi çevreyle ilgili haklar içermekle birlikte, Avrupalı kentlerinin kenttaşları doğrudan doğruya çevre ile ilgili şu haklara sahiptir (Keleş vd., 2009: 129):

- a) Kirletilmemiş ve sağlıklı çevre: Toprak, su ve hava kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunmuş, kirletilmemiş bir çevre;*
- b) Konut: Mahremiyetin güvence altına alınmış olduğu, sağlıklı, ekonomik açıdan erişilmez olmayan bir konut;*
- c) Sağlık: Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı bir çevrenin ve koşullarının sağlanması,*
- d) Kaliteli bir mimari ve fiziksel çevre: Tarihsel yapı kalıtımın duyarlı bir biçimde onarılması ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanması yoluyla hoş ve geliştirici fiziksel ortamların yaratılması,*
- e) Ekonomik Gelişme: Kararlı ve bilgili bir yerel yönetimin, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak ekonomik gelişmeyi yaratma sorumluluğu üstlenmesi,*
- f) Sürdürülebilir Gelişme: Yerel yönetimlerin, ekonomik gelişme ile çevrenin korunması amaçlarını bağdaştırmayı sağlamaya çalışmaları;*
- g) Doğal zenginlikler ve kaynaklar: Yerel doğal kaynak ve varlıkların, yerel yönetimlerce akılcı, dikkatli, etkin ve adaletli bir biçimde tüm kenttaşların yararı için kullanılması ve korunması.”*

Kentlerin gerçek sahipleri o kentlerde yaşayan, kentle birleşen ve kendisini kente ait hissedenden bireylerdir. İnsanların kentlerde sağlıklı bir şekilde yaşamaları, o kentin olanakları ve kişinin kendisinin tavırları ile eş orantılıdır. Ancak günümüzde kentsel yaşam alanlarına, kentliler tarafından yeteri kadar özen gösterilmediği görülmektedir (Kaya vd., 2007: 42).

Bunun yanında, kentli haklarına sadece bu açıdan bakmak, yani kentli haklarını çevre hakkının devamı niteliğinde görmek de kentli haklarını sınırlandırır. Çünkü kentli haklarının muhtevası oldukça kapsamlıdır. Kentli hakları;

kentteki kültürel ve eğitsel faaliyetlerden faydalanma, suçtan ve bunun yanında şiddetten korunmuş güvenli bir kentsel alanda yaşama, hava kirliliğinin engellenmesi, temiz/sağlıklı su kaynaklarının sağlanması, kıyı alanlarından insanların eşit olarak faydalanması gibi pek çok hakkı içerisine dâhil etmektedir (Karasu, 2008: 39).

Kısaca kentli hakları, bölgesel/yerel düzlemdeki toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik imkânları ile yerel sorumluluk ve bilincin artırılmasını, yerel hizmetlerde etkinliğin ve kalitenin artırılmasını, hizmet verilmesi ve yerel birimlerdeki yönetime etkin yurttaş katılımını sağlamayı hedefleyen, bununla birlikte vatandaşlarca şuurlu ve yardımsever bir anlayışta, belli yükümlülüklerle müşterek kullanılan haklardır (Palabıyık, 2004: 198).

2.2. Kentli Hakları ve Katılım

Kentli hakları, yerel düzeydeki hizmetlerin verimliliğinin artırılmasında, sosyo-kültürel ve ekonomik imkânların oluşturulmasında, dayanışma ve yerel topluluk duygusunun artırılmasında ve karar alma süreçlerine katılımının desteklenmesinde-teşvik edilmesinde önemli bir yere sahiptir (Karasu, 2008: 40).

Katılma konusunun incelenmesi için öncelikle siyasal katılımdan bahsedilmesi gerekmektedir. Siyasal katılım, yurttaşların siyasal düzen karşısındaki durumlarını, tutum ve davranışlarını tespit eden bir kavramdır. Fakat halkın yalnızca seçimlerde yöneticilerini seçmek amacıyla oy verilmesini ve bir sonraki seçime kadar karar alma ve uygulama mekanizmalarıyla bağların koparılmasını yeterli görmek doğru olmaz. Tam anlamıyla demokrasiden söz edilebilmesi için, katılımı teşvik eden ve daha fazla kişinin daha fazla konuda katılımını mümkün kılan çeşitli düzenlemeler gerekmektedir.

Kentli haklarından katılım konusuna değinen önemli organizasyonlardan biri olan, 1976 yılında Vancouver kentinde gerçekleştirilen BM İnsan Yerleşimleri Konferansı'nda insan yaşam alanlarının daha sağlıklı ve elverişli bir yapıya kavuşturulması ve çevre sorunlarının önlenmesi için halkın planlamanın her anına katılımın zorunlu bir hak olduğu ifade edilmiştir (Akkoyunlu-Ertan, 1997: 39). Yine 1976 senesinde yürürlüğe giren "Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmeleri" kentli hakları mevzusundaki pek çok düzenleme için esas oluşturmaktadır. Söz konusu sözleşmenin 11. maddesinin 1. fıkrası şu şekilde düzenlenmiştir: "*Bu sözleşmeye taraf devletler, herkese, kendisi ve ailesi için, beslenme, giyim ve konut dâhil yeterli bir yaşam düzeyi ve yaşama koşullarını sürekli olarak geliştirme hakkını tanır*". Katılım konusu, izleyen başlıkta daha detaylı bir şekilde ele alınıp incelendiğinden dolayı bu başlık altında daha fazla bilgiye yer verilmemiştir.

3. Uluslararası ve Ulusal Belgelerde Katılım

Kentte yaşayan insanların sahip olduğu haklar olarak tanımlayabileceğimiz kentli haklarından en önemlilerinden birinin katılım olduğu daha önceki paragraflarda söylenmişti. Kentlerde yaşamın artmasıyla önemi daha da artan kentli hakları birçok evrensel belgelerde yer aldığı gibi, Türkiye Cumhuriyeti Hukuk Sistemi içerisinde de yer almıştır. Bu başlıkta söz konusu belgelerden temel sayılabileceklerine değinilmiştir.

3.1. Uluslararası Belgelerde Katılım

Kentli hakları alanında birçok önemli evrensel belge olmakla birlikte, temel olarak sayılabilecek en önemli belge belki de Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'dır. Uluslararası bu belge ile yerel yurttaşlara gündelik hayatta tesiri olan kararların verilmesinde katılım imkânı sağlamak ve yerel yönetimlerin haklarını koruyarak daha iyi bir yerel yönetim

örgütlenmesi sağlamak amaçlanmıştır. Şartın önsöz kısmında yerel makamların demokratik rejimin temelleri olduğu ve yönetime katılma hakkının doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde olacağı ifade edilmiştir (Mutlu ve Yücel-Batmaz, 2013: 189).

Bir diğer önemli metin olan Avrupa Kentsel Şartı ise, yirmi madden oluşan bir deklarasyondan ve on üç maddelik zorunlu ilkelerden meydana gelmektedir. Şartın ilk kısmını olan Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu'nda Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kentlilerin sahip oldukları belirtilen haklar yirmi madde halinde yer almaktadır. Şarttaki önemli haklardan bir tanesi de katılım hakkıdır. Bir kentli hakkı olarak katılım hakkı söz konusu şartın "Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması" başlıklı bölümünde, Avrupa Yerel Yönetimler Şartı'nın yerel yönetimlerin yurttaş katılımı ve yerel demokrasiye yaklaşımlarında esas dayanak olarak kullanılması şeklinde ele alınmaktadır (Baş, 2017a; Palabıyık, 2004; Pektaş ve Akın, 2010: 30; Yener ve Arapkirlioglu, 1996).

Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi'nin kentsel politikaları dikkate alınarak kaleme alınmıştır. Söz konusu politikalar 1980-82 seneleri arasında Konseyce hazırlanan "Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası" dâhilinde geliştirilmiştir. Vatandaşlara ve yerel yönetimlere hitap eden bu kampanya, yerleşim alanlarındaki hayatın iyileştirilmesini hedeflemiş ve "Fiziki kentsel çevrenin iyileştirilmesi, mevcut konut stokunun iyileştirilmesi, Yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması, Toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesi" olmak üzere dört esas konuya yoğunlaşmıştır (Gönüllü, 2014: 42).

Avrupa Kentsel Şartı'nın bu çalışmanın konusu açısından en önemli yönü "yurttaşlar, toplumun geleceğini etkileyen tüm kararlarda danışılma hakkına sahiptir" maddesini içermesidir. Söz konusu şart, yurttaşların kent yönetimindeki karar ve uygulama kısımlarına katılmalarına imkân veren düzenlemeler içermektedir. Şartta katılım ile ilgili şu maddeler yer almaktadır (Baş, 2017a; Palabıyık, 2004; Yener ve Arapkirlioglu, 1996):

"- *Kültür: değişik kültürel ve yaratıcı faaliyetlere erişim ve katılım, - Katılım: Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde gereksiz bürokrasiden arındırma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması, - Yerleşimlerde Kültürler Arası Kaynaşma: ... ii. Göçmenlerin yerel politik yaşama etkin katılımının sağlanması; - Kentlerde Sağlık: ... iii. Yerel yönetimlerin toplum tabanlı sağlık girişimlerini ve katılımları özendirmesi"*

"- *Halk Katılımı, Kent Yönetimi ve Kent Planlaması: i. Yerel politik yaşama halkın katılımını temin için halkın temsilcilerini özgür ve demokratik olarak seçebilme hakkı; ii. Yerel politik yaşamda etkin katılım için halkın yerel, politik ve idari yapılarda belirleyici olması gereği; iii. Toplum geleceğini etkileyecek her tür önemli projede halka danışma gereği; iv. Kent yönetimi ve planlamasının kentnin özgül niteliklerine ilişkin yeterli bilgiye dayandırılması; v. Yerel politik kararların uzmanlardan oluşacak ekiplerce gerçekleştirilecek kentsel ve bölgesel planlara dayandırılması; vi. Karar verme süreci sonucunda ortaya çıkan politik tercihlerin anlaşılabilirliği ve hayatiyeti; vii. Gençlerin toplum yaşamına katılımının yerel yönetimlerce sağlanması."*

Şartta direk olarak "katılımın" ele alındığı 12. maddenin hakkının sağlanması için benimsenen ilkeler ise şu şekildedir (Baş, 2017a; Palabıyık, 2004; Yener ve Arapkirlioglu, 1996):

"*Yerel politik yaşama halkın katılımını temin için; halk temsilcilerini, özgür ve demokratik olarak seçebilme hakkı, Yerel politik yaşamda etkin bir katılım için; halkın yerel, politik ve idari yapılarda belirleyici olması gereği, Toplum geleceğini etkileyecek her tür önemli projede halka danışma gereği, Kent yönetimi ve planlamasının; kent karakteri ve özel niteliklerine ilişkin yeterli bilgiye dayandırılması, Yerel politik kararlarını; uzmanlardan oluşacak ekiplerce gerçekleştirilecek kentsel ve*

bölgesel planlara dayandırılması, Karar verme sürecinin sonucunda ortaya çıkan politik tercihlerin anlaşılabilirliği ve hayatiyeti, Gençlerin toplum yaşamına katılımının yerel yönetimlerce sağlanması.”

Şart ondan önceki pek çok uluslararası belgeden farklı bir şekilde, merkezi birimler/hükümetler tarafından değil, yerel yönetimler tarafından imzalanmıştır. Türkiye’ye baktığında ise Avrupa Kentsel Şartı’nı imzalayan bir yerel yönetim birimi yoktur (Pektaş ve Akın, 2010: 27). Bu durumun nedeni olarak gerek Türkiye’nin üniter yapısı gerek sosyo-ekonomik konumu ve gerekse de demokratik gelişmişlik düzeyi gibi gerekçeler gösterilebilir.

Avrupa Konseyi’nin 27 ila 29 Mayıs 2008 tarihleri arasında Strazburg’da yaptığı 15. Genel Oturumunda, Avrupa Kentsel Şartı-2 kabul edilerek, “Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto” ile beraber ilân edildi. Bu belgenin katılım konusu ile ilgili olan maddeleri aşağıda sıralanmıştır (Baş, 2017b):

“13. Avrupa’nın kent ve kasabalarının, özellikle katılım açısından, demokrasinin yeni taleplerini dikkate alan bir kentsel yönetim modeli inşa etmek sorumluluğu vardır...”

22. ... 1985 yılında hazırladığımız Avrupa Yerel Özyönetim Şartı’nın içerdiği değerlerin ve ilkelerin, özellikle de kentlilerin kamuyu ilgilendiren konulardaki katılım hakkının tam olarak özellikle yerel düzeyde yaşama geçirilebileceği inancının, günümüzde de geçerliliğini koruduğunu bir kez daha teyit ederiz.

27. Avrupa Yerel Özyönetim Şartı, daha 1985 yılında, temsili demokrasinin geleneksel mekanizmalarının yanı sıra, katılımcı demokrasi uygulamalarına geçiş olanağını öngörmüştü.

28. Bu nedenle bizler, Yerel Özyönetim Şartı’nın bizden beklediği gibi, halk meclislerini, yerel referandumları ve halkın doğrudan katılımını sağlayan her türlü düzenlemeyi teşvik ediyoruz.

31. Bu farklı düzenlemelerin etkinliğini en üst düzeye çıkartabilmek için, kentlerimizin ve kasabalarımızın kentsel projeler konusunda halka danışmak üzere yeni bilgi teknolojilerinden tam olarak yararlanmaları konusunda ısrarlıyız. Bilginin karşılıklı etkileşimi ve hızının demokratik katılımı zenginleştirceğine ve seçimle işbaşına gelen temsilcilerle kent halkı arasındaki diyalog iyileştireceğine inanıyoruz.”

Yukarıdaki maddelere ek olarak “Avrupa Kentsel Şartı-II: Yeni Bir Kentlilik İçin Manifestonun” dayandığı ilkelerin yerel halkın katılım hakkına ilişkin olanları başlıca şöyle belirlenebilir (Baş, 2017b; Pektaş ve Akın, 2010: 36):

... Avrupa’nın kent ve kasabalarının, özellikle katılım açısından, demokrasinin yeni taleplerini dikkate alan bir kentsel yönetim modeli inşa etmek sorumluluğu vardır.

... Özellikle, seçimlerde görülen yüksek katılmama oranları, sürekli olarak aşırı uçlara kayan oylar ve siyasete karşı giderek artan bir ilgisizlikle ortaya çıkan siyasi temsil krizi ile öncelikle yerel düzeyde mücadele edilebilir ve edilmelidir.

... Katılımcı demokrasi uygulamalarına geçiş bakımından halk meclisleri, yerel referandumlar ve halkın doğrudan katılımını sağlayan her türlü düzenleme desteklenmelidir.

... Kent nüfusunun bütün bileşenlerini devreye sokmaya yönelik bir anlayışla, toplumun yaşamına pek çok yoldan katkıda bulunan göçmenlere de oy verme ve yerel kent meclislerine aday olabileme hakkı tanınmalıdır.

... Yönetişim, kentlileri harekete geçirebilmek ve kentlilerin çoğunluğunu kolektif kentsel siyasal projeleri desteklemeye yönlendirebilmek için, yerel seçim aşamalarında siyasi ve kamuoyu tartışmalarına açık olmalıdır...”

Yukarıda verilen ve uluslararası belgelerde yer alan ilkelerin aslında günümüz dünyasının temel problemlerinden biri olan “temsili demokrasi” krizini çözmeye yönelik birer girişim olduğu açıkça görülmektedir. Esas amaç olan halk egemenliğinin sağlanabilmesi için, artan nüfusla beraber karmaşıklaşan toplumsal, ekonomik ve idari eylemlere karşı

böylesi bir önlemin alındığını söylemek mümkündür. Ayrıca ulusal düzeyin bahsedilen karmaşıklığı devam ettirecek nitelikte oluşu, Antik Yunan şehir devletlerinde olduğu gibi daha küçük düzeylerde yani yerel boyutta bu önlemlerin alınmasını zorunlu kılmıştır (Gül, Kiriş, Negiz, ve Gökdayı, 2014: 85).

3.2. Türk Hukuk Sisteminde Katılım

Türk hukuk sisteminde kentli haklarına yer veren en önemli düzenlemeler temel kanun olmasından dolayı başta 1982 Anayasası daha sonra ise yerel yönetimleri düzenleyen ilgili kanunlar olan 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve Büyükşehir Belediye Kanunu'dur. Fakat bununla birlikte, katılımı alakalı ilişki kurulabilecek yüzlerce yasa ve binlerce yasa maddesi bulunmaktadır (Karasu, 2008: 42; Öndül, 1998). Ancak çalışmanın pratik nedenlerden dolayı bu çalışmada yukarıda sayılan yasalarda yer alan katılım ile ilgili maddeler incelenmiştir.

Türkiye'de kentli hakları konusunda ilk olarak incelenmesi gereken 1982 Anayasası'dır. Anayasanın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin "demokratik" niteliği vurgulanmaktadır. "Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları" başlığını taşıyan 67. maddede ise vatandaşların, kanundaki koşullara haiz olarak seçme-seçilme ve bağımsız olarak veya siyasi bir parti bünyesinde politik faaliyetlerde bulunma ve referanduma/halkoylamasına iştirak hakkına sahip oldukları hükmüne yer verilmektedir. Yine Anayasa'nın 70. maddesi ise "kamu hizmetlerine girme hakkı" vatandaşlara yönetime katılma hakkını düzenlemektedir (Pektaş ve Akin, 2010: 37).

Sadece Anayasamızda değil, diğer kanunlarda da katılmayı teşvik edecek unsurlar bulunmaktadır. 2004 yılı ve 5216 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Kanunu", 2005 yılı ve 5302 sayılı "İl Özel İdaresi Kanunu", 2005 yılı ve 5355 sayılı "Belediye Birlikleri Kanunu" ile 2005 yılı ve 5393 sayılı "Belediye Kanunu" söz konusu yasal düzenlemelerin örneklerindedir.

2005 yılı ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, bazı maddeleri ile yerel halkın yönetime ve karar alma süreçlerine katılım imkânı vermektedir. Örneğin, kanunun 13. maddesi; "*Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır.*" şeklindedir (Eryılmaz, 2015: 192-193, 194).

Belediye Kanunu'nun 4. maddesi de, bazı temel kriterleri sağlayan "...bir veya birden fazla köyün seçmenlerinin en az yarısından bir fazlasının mahallin en büyük mülki idare amirine yazılı başvurusu" ile belediye kurulması sürecinin başlatılabileceğini düzenlemektedir. Yine aynı şekilde kanunun "birleşme ve katılma" ile ilgili 8. maddesine göre; belde, köy veya bunların bazı kısımlarının, kimi kriterleri yerine getirmek koşuluyla, "*oturan seçmenlerin yarısından bir fazlasının komşu beldeye katılmak için başvurması halinde, katılacak belde sakinlerinin oylarına başvurulmaksızın*" bir başka beldeye katılabilmesi mümkün olabilmektedir (Pektaş ve Akin, 2010: 38)

Yine 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 77. maddesi katılımı ilgili olup "*hizmetlerin yapılmasında beldeye dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulamakla yükümlüdür*" şeklindedir (Kesgin, 2014: 308). Aynı şekilde gönüllü katılım konusu 2005 yılı ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 65. maddesinde düzenlenmiştir. Aynı kanunun 20, 21 ve 23. maddeleri bilgi edinme hakkına dair olup, belediye meclislerinin toplantı yerinin ve vaktinin önceden

belde halkına ilan edilmesi gerektiğini, toplantıların halka açık olması gerektiğini ve kesinleşen belediye meclis kararlarının özetlerinin 7 gün içinde uygun araç ve yöntemlerle halka ilân edilmesi gerektiğini öngörmektedir (Eryılmaz, 2015: 183-184).

İl Özel idaresi Kanunu'nun 12., 13., 15. ve 16., maddelerinde yerel halka bilgi edinme hakkı tanıyan hükümler yer almaktadır. Aynı Kanununun 76. maddesinde yer alan hükme göre ise kent konseyleri "kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini" uygulamaya çalışmaktadır (Çöpoğlu, 2017: 12; Gül vd., 2014: 58).

Katılım ile ilgili doğrudan haklar yer almamakla birlikte 2872 sayılı Çevre Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 4856 sayılı Çevre ve Orman Bakanlığının Kuruluş Kanunu, Katı Atık Kontrol Yönetmeliği, Hava kalitesi Kontrol Yönetmeliği ve ÇED Yönetmeliği'nde dolaylı hükümler vardır. Fakat burada yer alan maddeler karar alma aşamasındaki katılımdan ziyade alınan karara itirazda bulunma ya da karar konusunda görüş alma biçimindedir (Karasu, 2008: 49).

Kısaca Belediye Kanunundan Büyükşehir Belediye ve İl Özel İdaresi Kanununa kadar oldukça geniş bir yerel yönetim mevzuatının kentsel düzeyde katılımı desteklediği, katılımın esaslarını belirlediği ve uluslararası mevzuata da adapte olmaya çalıştığı görülmektedir. Ancak bu olumlu gelişmelerin yanında, ulusal mevzuatın hem oldukça geç bir tarihte kabul edildiği hem de uluslararası mevzuatın (bazı noktalarda) oldukça gerisinde kaldığı da söylenmelidir.

SONUÇ:

İnsanların topluluk halinde yaşamaya başlamalarıyla birlikte, belli bir takım haklara sahip olmanın yanında, diğer insanlara karşı da bazı yükümlülükleri doğmuştur. Bu haklar zamanla genişlemiş ve kentli hakları diye adlandırılmaya başlanmıştır. Çalışma kent ve kentleşmeyle beraber ortaya çıkan bu haklardan katılım hakkına yoğunlaşmıştır. Ancak kentli haklarının öncelikle çevresel konular etrafında toplandığı ve ortaya çıktığı görülmüştür. Sürdürülebilir bir kentsel gelişmenin gerçekleştirilebilmesi için hedef olarak sürdürülebilir kentsel ekolojinin sağlanması, kentsel yerleşmelerin doğal kaynakları koruması ve zenginleştirilmesi, kamusal değerlerin herkesin erişimine sunulması, enerjinin etkin kullanımı hakkında politikalar üretilmesi, kısaca yerel ölçekte de çevresel, ekonomik ve toplumsal konular sürdürülebilirlik politikaları etrafında değerlendirilmesi gerektiği görüşü ilk zamanlarda yaygındır (Keleş vd., 2009: 133).

Başta çevresel hakları temel aldığı görülen kentli haklarının, demokratikleşme eğilimlerinin küresel düzeyde yaygınlaşmasıyla beraber, daha sonra, katılımı da kapsayacak şekilde genişlediği gözlemlenmiştir. Bu sebeple içerisinde kentli haklarına yer veren çoğu evrensel belgede katılım konusu birçok maddede ele alındığı ve özel önem verildiği görülmektedir. Kısaca bu durum, vatandaşların yaşadıkları kentteki karar alma süreçlerine dâhil olmalarının teşvik edilmeye çalışılması olarak yorumlanabilir.

Kent yönetimindeki kararları etkileyebilmek için, katılım ve denetim haklarını bilmek, kentlilik bilincine sahip olmak, sivil toplum örgütlerine güvenmek ve bu amaçla örgütlenebilmek gerekir. Kentli haklarını bilerek ve kullanarak kent kültürü içerisinde büyüyen kişi, kentle ilgili fikirlerini özgürce söyleyebilecek, kent hakkında sorumluluklarını

bilecek, sivil toplum örgütlerine katılabilecek, toplumsal dayanışmanın önemini bilecek ve toplumsal dayanışmanın önemini kavrayabilecektir.

Bireylerin kentte bu denli aktif olabilmeleri için kendilerine dayanak noktaları oluşturabilecek unsurlar gerekir. Kişileri aktif olarak yönetime katılma hakkı veren ulusal ve uluslararası pek çok belge, bu dayanaklar arasında en önemlileri olarak sayılabilir. Uluslararası belgelerde teşvik edilmeye çalışılan ve oldukça yaygın olan katılım konusunun, Türkiye özelinde incelendiğinde de oldukça yaygın olduğu ve yüzlerce yasada kendine yer bulduğu tespit edilmiştir.

Fakat bunların uygulamaya geçebildiğini, yerel demokrasi ve yönetim bağlamında katılımı sağlayabildiğini söylemek, oldukça güçtür. Yasal mevzuatta yer verilirken gösterilen gayretin, katılım hakkının kullanılması başta olmak üzere kentsel hakların kullanılmasında, halkın teşvik edilmesi sağlanamamıştır. Vatandaşların bilinçlendirilmesine yönelik olarak da kentli hakları konusunda önemli eksiklikler vardır. Kenttaşların sahip oldukları, kent ve çevre değerlerinin korunmasına ilişkin bilinçlendirme çalışmaları bu eksiklikleri dolduracak durumdan uzaktır (Keleş vd., 2009).

Türkiye’de kentleşme sürecinin hem belli bir olgunluk seviyesine ulaşmış olması hem de kentte yaşayanların kentli kimliğini geçmişe göre daha fazla içselleştirmiş olması kent hakkı konusunda önemli bir potansiyel oluşturmuş olmasına rağmen bu potansiyel henüz pratiğe aktarılamamıştır. Bunun sonucunda insanlarda, kente ait sorumluluk hissi ve bilinci oldukça düşüktür.

Bahsedilen durumun sebepleri arasında hak, yetki ve sorumluluklar konusunda yeterli bilgiye sahip olmama ve yönetime duyulan güvensizlik de vardır. Kentlilerin kentsel yaşamın bütün alanlarıyla ilgili yasal ve yönetsel düzenlemeler hakkında asgari bilgi sahibi olmaları gerekir. Kent hakkının pratiği, bilinçli kentlileri gerektirir. Bu da mevzuatı iyi bilmekle mümkündür.

Ülkemizde kentli haklarının tam anlamıyla pratiğe dökülememiş olmasını, *Gezi Parkı* eylemlerinde de görülebilir. Söz konusu eylemin, bir bakıma halkın karar alma süreçlerine (belediye meclisi, büyükşehir belediyesi meclisi gibi) yeterince katılamaması sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir. Yani karar alma süreçlerine katılamayan halk, büyükşehir belediyesinin almış olduğu karara tepki vermek amacıyla böyle bir yol seçmiştir.

Söz konusu bilinç eksikliğini gidermek için kentli hakları hakkında çeşitli programlar düzenlenerek vatandaşların bu haklar konusunda bilinçlendirilmesi sağlanmalı ve karar alma süreçlerine yani katılım hususu teşvik edilmelidir. Çünkü hem karar alma sürecinde hem de alınan kararları demokratik çerçevede protesto edilmesi süresince, insanların eksiklikleri gözle görülür biçimdedir. Bu noktada da *Gezi Parkı*’na atıf yapmak gerekirse, olayın hemen sonrasında kenti dert edinmeyen, kaos ve kargaşa meyilli gruplar tarafından protesto hakkının istismar edilmesi, Türkiye’de kent hakkı arayışlarının nasıl olması ve nasıl olmaması gerektiği konusunda öğretici noktalar içermektedir.

KAYNAKÇA:

- Akkoyunlu-Ertan, K. (1997). Kentli Hakları. *Amme İdaresi Dergisi*, 20(3), 31–48.
- Akkoyunlu-Ertan, K. (2008). Kentli Hakları ve Kente Karşı Suç Bağlamında Kentli Etiği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, (20), 1–22.
- Aral, B. (2010). *Üçüncü Kuşak İnsan Hakları Olarak Kolektif Haklar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Balkır, Z. G. (2010). Konut Hakkı ve İhlalleri: Kentli Haklarının Doğuşu. In *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu*. Denizli.
- Baş, C. (Ed.). (2017a). Avrupa Kentsel Şartı. In *Avrupa Kentsel Şartı*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği.
- Baş, C. (Ed.). (2017b). Avrupa Kentsel Şartı 2. In *Avrupa Kentsel Şartı*. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği.
- Best, F. (2000). *Tüm İnsanlar...: İnsan Hakları Eğitimi İçin El Kitabı*. (M. Gülme, Trans.). Ankara: TİHAK & UNESCO Yayınları.
- Çelebi, B. (2014). Yerel Yönetimlerin Uluslararası Müdahaleleri İçin Yasal Bir Dayanak: Uluslararası Hukuk ve Kentli Hakları. *Tesam Akademi Dergisi*, 1(1), 129–155.
- Çöpöğlü, M. (Ed.). (2017). *6360 Sayılı Kanun Ekseninde Yerel Yönetim Reformları*. İstanbul: DER Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2015). *Kamu Yönetimi: Düşünceler-Yapılar-Fonksiyonlar-Politikalar* (8th ed.). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Es, M., & Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), 206–248.
- Gönüllü, G. (2014). Çevresel-Kentsel Hakların Gelişimi: Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Haklar. *İnsan Hakları Yıllığı*, 32, 31–52.
- Gül, H., Kiriş, H. M., Negiz, N., & Gökdayı, İ. (2014). Yerel Yönetişim ve Yerel Siyasette Aktörler. In *Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset* (pp. 67–88). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güler, M. (2011). Kentsel Haklar, Kapitalizm ve Katılım. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), 49–71.
- Harvey, D. (2008). The Right to the City. *New Left Review*, 53(September – October), 23–40. Retrieved from <http://newleftreview.org/II/53/david-harvey-the-right-to-the-city>
- Harvey, D. (2013). *Asi Şehirler*. (A. D. Temiz, Trans.) (2nd ed.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, M. A. (2008). Kentli Haklarının Gelişimi ve Hukuki Boyutları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (78), 37–52.
- Kaya, E., Şentürk, H., Danış, O., & Şimşek, S. (2007). *Modern Kent Yönetimi*. İstanbul: Milsan Basın A.Ş.
- Keleş, R. (2010). *Kentleşme Politikası* (11th ed.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., Hamamcı, C., & Çoban, A. (2009). *Çevre Politikası: Çevre ve Toplum İlişkileri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kesgin, B. (2014). *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Kymlicka, W. (1992). Two Models of Pluralism and Tolerance. *Analyse & Kritik*, 14(1), 33–56.
- Lefebvre, H. (1998). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. (I. Gürbüz, Trans.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Lefebvre, H. (2013). *Kentsel Devrim*. (S. Sezer, Trans.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Mutlu, A., & Yücel-Batmaz, N. (2013). *Türkiye’de Kent Hakkı*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Öndül, H. (1998). Kentli Haklarının Kavramsal Temelleri. Retrieved November 7, 2018, from <http://www.ihd.org.tr/kentlhaklarinin-kavramsal-temeller/>
- Özbey, M., & Özel, M. (2015). Kentsel Haklar ve Kolluğun İşlevleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 35–49.
- Palabıyık, H. (2004). Avrupa Kentsel Şartı. In Z. Toprak, H. Yavaş, & M. Görün (Eds.), *Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Anlaşmaları* (pp. 197–253). İzmir: Birleşik Yayınları. Retrieved from

http://www.academia.edu/20361259/F9_HPALABIYIK_Avrupa_kentsel_Sartı

Park, R. E. (1967). *On social control and collective behavior*. Chicago: Chicago University Press.

Parlak, B. (2018). Sürdürülebilir Kalkınma ve Kentli Hakları Perspektifinden Kent Kùltürü ve Kent Kimliğinin Dönüşümü: Bir Proje Örneđi. *TESAM Akademi Dergisi*, (Yerel Yönetimler Özel Sayısı), 11–48.

Pektaş, E. K., & Akın, F. (2010). Avrupa Kentsel Şartları Perspektifinde Bir Kentli Hakkı Olarak Katılım Hakkı ve Türkiye. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(2), 23–49.

Yener, Z., & Arapkirliođlu, K. (1996). *Avrupa Kentsel Şartı*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.

